

De Praxeos Theologicæ Abusibus.

CONCIO

AD

ACADEMIAM OXONIENSEM

HABITA IN

TEMPLO B. MARIAE,

JUN. 3. 1760.

A JOHANNE BURTON S.T.P.
COLL. ETON. Socio,
Olim C.C.C. OXON. Soc.

O X O N I A E,

E THEATRO SHELDONIANO.

Prostat apud J. FLETCHER, Bibliop. OXON. & J.
FLETCHER, in Cœmeterio *Paulino*, LOND.

M DCC LXI.

Imprimatur,

J O. B R O W N E,

Vice-Can. O X O N.

Aug. 21. 1761.

1 COR. III. 12, 13, 14, 15.

Εβ δὲ τις εποικοδόμεις επὶ τοῦ Θεμελίου τύτου, χρυσού,
αργυρού, λιθίου τιμίους, ξυλα, χορτού, καλαμην.
Εκατὸν το εργον Φανερον γενησεται· η γαρ ημερα δηλω-
σει ὁ, τι εν τωρι αποκαλυπτεται. καὶ εκατὸν το εργον
ὅποιον εῖται, το τωρ δοκιμασει.

Ει τένος τα εργα μενει ὁ επωκοδομησε, μισθον ληφεται.

Ει τινος το εργον κατακαησεται, ζημιωθησεται· αυτος δε σωθησεται, οτως δε ως δια πυρος.

*Si quis autem superædificat super fundatum hoc,
aurum, argentum, lapides pretiosos, ligna, fæ-
num, stipulam;*

*Uniuscujusque opus manifestum erit: Dies enim
Domini declarabit id quod in igne revelabitur:*

& uniuscujusque opus quale sit, ignis probabit.

Si cuius opus manserit quod superaedificavit, mercedem accipiet.

Si cuius opus arserit, detrimentum patietur : ipse autem salvus erit ; sic tamen quasi per ignem.

PAULI Evangelium prædicantis exemplum eo nos animo intueri oportet, ut exinde nonnihil ad usus nostros transferendum existimemus. En locutionis allegoricæ formam ab eo sæpius usitatam! scili-

cet ab ædificii constructione ad docendi artificium apta traducitur analogia: atque adeo hac in parte Architecturam suam Paulus commendare non dubitat: *ως σοφος αρχιτεκτων θεμελιον τεθεικα·* id ipsum, in quo prima Architecti laus continetur, non frustra sibi arrogat, nempe justam fundamenti collocationem. Ille auctor ædificii hujuscce spiritualis lineamenta, *ιχνογραφιαν*, & constructionis modum describit. Quale vero illud sit fundamentum, & quam late pateat, abunde explicat compendiaria isthæc & emphatica designatio adjecta, *Ος εσιν Ιησος Χριστος*: sedulo caret, ne pro fundamento ponatur quidquam, nisi quod sit universaliter *necessarium*—nisi id ipsum, in quo generis humani *Salus* constat: *θεμελιον αλλον οδεις δυναται θειας, παρα τον κειμον*.

Et quidem in *Hoc Christiani* ferè omnes consentiunt: de *fundamento* ipso nulla in genere oritur dubitatio: quæritur potius de *superstructura*; qualis illa esse debeat, sive quale dogmatum Christianorum *systema*, fundamento posito consentaneum, astrui debeat. Hac quidem in parte *structuræ theologicæ* artifices permultum *judicio* suo permitti arbitrantur; atque adeo pro libidine diversa alii alia statuunt; atque ita demum de suo quidlibet astruere gaudent, ut aliquando dogmata neutiquam Christiana pro Christianis obtrudi viderimus. In qua ergo re erroris

erroris periculum objicitur, in ea haud frustra Paulus hanc cautelam adhibet: *ἐκαστος βλεπετω πως εποικοδομει*. Intelligat artifex quivis Theologicus duplii curâ se occupari, tum ut materiæ sanioris & aptioris habeatur delectus, tum deinde ut constructionis modus fundamenti ichnographiæ respondeat. Jam vero materiæ species duplex describitur; imprimis pretiosior illa, dignitate, splendore, usque ipso præstantior, ad ædificii stabilitatem simul ac ornamentum accommodata; qualis est *χρυσος, αργυρος, λιθοις τιμοις* deinde illa vilior & fragilior, quæ adeo nihil ad structuræ firmitatem aut pulchritudinem confert, ut potius detrimentum pariat & ruinam; qualis est *χορτος, ξυλα, καλαμη*. Et hæc & illa ita est comparata, ut aliquando ad examen revocetur ad Dei judicis *χριστηριον ακριβεστον*: instituetur profecto opificii cujusque exploratio severa; *εκαστος το εργον Φανερον γενησεται* quippe ignis divinitus admoti tormentum id, quod res est, fateri coget, involucra recludet, verumque à falso discriminabit: *εκαστος το εργον οποιον εστι το πυρ δοκιμασει*. Aderit aliquando judicii dies præstitura, quæ, per ignem hunc exploratorium, singulorum, sive virtutes, sive vitia, prodet revelata: *η γαρ ημερα δηλωσει ο τι εν πυρι αποκαλυπται* quicquid ignis illius adhibiti indicio vel testimonio compertum fuerit & probatum, id omne dies

dies illa manifestabit simplex & apertum, facta specie quacunque & coloribus ascititiis nudatum. Tum demum Filia temporis, Veritas emerget, & ut quod res est dicam, opinionum humana- rum commenta Illa dies delebit, dogmata vero Evangelica, Deique judicia confirmabit.

Quin videte porro pro materiæ diversitate rei exitus diversos! Ecquis huic fundamento congrua quædam & cognata, *χρυσον, αργυρον, λιθοις τιμιοις εποικοδομει*? est sanè quod opificio gaudeat suo, laborum fructus uberes rite percepturus, *μισθον ληψεται* opificum cæterorum ruinas inter & excidia, illius *το εργον μενει*, constantiæ & integritatis monumentum; tanquam è fornace, virtutum gratia, pretiumque expressius, prodibit; attritione puritas illustrabitur, & conflictatione firmitas ipsa confirmabitur. Ecquis vero struc- turam molitur incongruam, & à fundamento abhorrentem, *ξυλα, χορτον, καλαμην εποικοδομει*? infelix ille, ne quid gravius dicam, operam se perdidisse sentiet, plorabit irritos labores, damnumque cum dedecore conjunctum; *το εργον κατακαησεται* eorum, quæ putabat summa, jactu- ram faciet, *ζημιωθησεται* imo vero satis habebit, quod ipse, utcunque re amissa, superstes ægre & incolumis ex incendio evaserit, *ωντος δε σωθησεται*, *στως δε, ως Διξι τυρος*.

Hæc breviter in transitu notata sunt — Verum enimvero rem ipsam penitus inspiciens disquisitiones alias ex aliis complures suboriri posse video: Quæri enim potest,

I. *Imprimis*, Quid Apostolus diserte velit intelligi per χρυσον, αργυρον, λιθος τιμιας, — quid contra per ξυλα, χορτον, καλαμην.

II. *Secundo*, Quid per το — η ημερα δηλωσε — quænam præcipue *Dies illa*, — qualis hæc manifestatio?

III. *Tertiò*, Quid το — εν τηρι αποκαλυπτεται? quinam ille *Ignis*? & qualis hæc *exploratio*? — deinde qualis illa opificum diversorum *dispar censura*? quid! quod alterius το εργον μενει, alterius vero κατακαησεται alter μισθον ληψεται — qualis illa *merces* & *præmium*? — alter ζημιωθησεται — quantum illud quale *damnum*? — postremo, quid το σωθησεται, ετως δε, ως Δια τηρος — quo modo? & quali cum *periculo*?

IV. Hanc Sententiarum per membra singula explicationem præmissam claudet doctrinæ ad speciales usus theologicos *applicatio*?

Priorem quidem disquisitionis instituendæ partem sciens & libens prætermitto, cum illam fusius explicatam

explicatam dederit nostra illa, quæ in lucem publicam jamdiu prodiit, *De Fundamentalibus*, atque justa *οικιας πνευματικης* constructione, *Dissertatio*: ad deteriora jam devenio, *ξυλα, χορλον, καλαρην* — illa ædificii detrimenta & opificum opprobria; atque adeo ad praxeas theologicas abusus notandos accingor.

Quorum quidem causas si quærat quispiam, de re ipsa, & de ingenio hominum, hæc pauca mecum recognoscat. Est sane fundamentum jam positum, cuius extra lineas exspatiari nefas: *Θεμελιον αλλον ρδεις δυναται θειας, παρα τον κειμηνον* esto sane: At certe nonnihil insuper aſtruere, & libet, & licet: At è principiis jam constitutis conclusiones alias atque alias fas est deducere. Quis non videt hac in parte ingenii lusibus, & ambitioni nimium quantum permitti? Profectò in Architectura Theologica, perinde ac civili, artificum fere omnium animis infidet nescio quæ ædificandi, five nova moliendi cupiditas ambitiosa; & arte quisque sua gloriaatur, *ως σοφος Αρχιτεκτων*; cum in hoc ipso nomine dignitas quædam insit, & sapientiæ alicuius præstantioris commendatio. Qua vero spe, quo consilio hac in parte aliquid inceptant novi? nempe populo ut placeant quas faciant fabulas? Leves animos levi momento huc illuc impellit laudis amor, & inanis gloriolæ captatio.

Populus

Populus usque novitatis amans rebus studet novis, in structura etiam theologica nova quædam desiderat instrumenta, novo rerum colore & figura & specioso gaudet ornatu. Doctores vicissim pravis audientium affectibus lenocinantur ; quæ placeant potius quam profint, aurum adhibent oblectamenta : His artibus populares captant plausus ; atque ita demum in dogmatum Christianorum explicatione versantur, ut interim ingenii sui figmenta admisceant ; nec quidquam magis curent quam novitatis gratiam, aut inventionis gloriam ; cum hac in parte, quantum quantum est laudis, id omne ducant esse suum.

Jam vero, cum & populi & Doctorum ingenia ita sint comparata, desinamus mirari, si quidem, pro communi levitate, ab opificibus theologicis in Systematis sui structura extempore ranea materies facile parabilis, utcunque minus apta & solida, adhibeatur, *ει τις ξυλα, χορτον, καλαμην εποικοδομει*. Quid analogiæ hujuscce ratio submonet opinor à vobis jam satis intelligi, nempe religionis Christianæ Fundamentalibus aliquando doctrinas astrui minus fanas, solidasque ; non illas simplices & evangelicas, puritatis intaminatæ, stabilitatis æternæ & immutabilis ; sed potius ingenii humani commenta ; speciosa forsan illa & jucunda, sed levia, futilia, & caduca ; ad inanem gratiam vel eruditionis ostentationem,

non ad οἰκοδομὴν vel utilitatem quovis modo comparata; sed ea, quæ aut protinus fragilitate collabuntur suâ, aut Dei judicis examen, velut stipulæ ignis admoti contactum, reformidant. Istud structuræ genus jure quidem damnamus; at non ita, ut illi pravitatis Hæreticæ crimen adhærescere putemus, aut dogma ullum veritati Christianæ repugnans statui. Nihil tale infimulat Pauli censura; hoc certe, quicquid est, ut cunque incongruum, fundamento tamen recte posito astruitur; neque sane orthodoxiæ ipsorum professio ullatenus adversatur. At videte interim hominum levitatem, arrogantiam, & proterviam plane intolerabilem, qui in hoc materiæ delectu sacra profanis non secernunt, divinis humana commiscere non verentur, suasque hypotheses commentitias qualescumque in dogmatum evangelicorum confortium obtrudunt.

Quin paulisper Corinthiorum causam mecum recolite, à re nostra certe non alienam. Græca gens novitatis & eruditionis in omni genere studiosa, fidei Christianæ Pauli ministerio annunciatæ se addixit, & quidem cum magna virtutum laude εν πάντι λογῷ, καὶ πάσῃ γνώσει — ὡς μη ὑπερβαθεῖ εν μηδενὶ χαρισματι. Nempe vario Charismatum & miraculorum testimonio veritatem evangelicam confirmavit Deus: sed, quæ jam olim animis infederant, eadem etiamnum eloquentiæ

quentiæ & philosophiæ studia dominabantur: Scilicet οἱ Ἑλλῆνες σοφιῶν γνῶστοι. Qualem vero illam? non cœlestem illam & divinitus revelatam, τὴν Θεὸς σοφιῶν εὐ μνηστικῶν, sed mere humanam τὴν σοφιῶν αἰνῶν τετταύς; aliquid nempe de suo, — aliquid hominum ingenio excogitatum, & industria elaboratum. Hoc, quale quale erat, systemati Christiano astruere cupiebant, hunc, tanquam in culto corpori, ornatum affuere, ut aliqua saltem elegantiæ extrinsecus inductæ commendatio accederet. Aures plus æquo delicatae & fastidiosæ simplicitatem evangelicam respuerant; aliquid salis Attici condimentum desiderabant; in orationibus rhetoricæ flosculos, in disputationibus argutias, & subtilitates philosophicas. Quid Paulus contra? Ille ornamenta hæc ascititia sedulo rejicere & contemnere, ut pote homine Christiano & Theologo prorsus indigna — materiem plane vilem, fragilemque & vitiosam, & à fundamento quod posuerat abhorrentem — ξυλα, χορτα, καλαμην Longe aliam ille & perorandi & argumentandi viam instituit; καὶ ὁ λογος καὶ τὸ κηρυγμα μηδὲν εὐ πειθοῖς αὐθαπτηντος σοφιῶν λογισ, αλλ' εὐ αποδεῖξε πνευματος καὶ διναμεως, οὐαὶ η πιστις υμων μηδὲν εὐ σοφιᾳ αὐθρωπων, αλλ' εὐ διναμει Θεο. — Nempe religio illi erat omnipotentiæ divinæ diffidere, ad gratiam popularem confugere, & veritatis evangelicæ robur

subsidiiis aliunde petitis debilitare, vel simplicitatem decoram alieno ornatu dedecorare.

Videte porro ipsorum disquisitiones philosophicas — quam fuitiles plane & ineptas! En vero in promptu exemplum! posita modo fuerat à Paulo doctrina hæc *fundamentalis*, sc. Jesu Christi resurrectio: interim, qui plus æquo sapere videbantur, aliqui forte dubitabant vel adversabantur: *πως λεγοτε πνευματικον ουμιν οτι αναστοσιν νεκρων εκ εστι;* in disceptationem, & examen res adducitur: vincit demum Pauli argumentatio; assentiuntur Corinthii; resurrectionis fides recognoscitur: esto sane, inquit aliquis è philosophis doctioribus, *ο συζητητης των αιωνων τατων.* Ut cunque res ipsa concedatur, at de circumstantiis quæstio multiplex oritur — utcunque de facto constet, at modum interea non perspicimus; hic demum restat scrupulus. Et quidem video hypotheses varias excogitari posse, & nova quædam dogmata huic fundamento astrui. *Αλλ' ερετις, πως εγειρονται νεκροι πινας δε σωματια ερχονται;* en materiem perobscuram, in qua conjecturis multum permittitur! Doctores alii alia opinantur, &, velut regionis incognitæ viatores, pro libitu portenta affingunt: de re ignota pari omnes jure disputant, judicantque: saltem experiri juvat quid efficere possit ingenii felix audacia. Suos interim quisque fautores habet; applaudit populus,

populus, mire curiosus, cupidusque *αχειν τι καυνοτερον* avidè paradoxa quælibet captat arrecta auditorum expectatio ; nec quidquam prius habent Doctores, quam ut probabiliter & populariter verba faciant, laudum suarum, potius quam veritatum evangelicarum, præcones ; nec tam de doctrina, quam de disputantium fama contentio instituitur.

Quid autem de disquisitore hujusmodi Paulus sensit ? quo nomine compellavit ? insipientem profecto & ineptum, qui extra causam, & quæ nihil attinent, nec quoquo modo rem Christianam attingunt, de re inexplicabili quæstiunculas ventilat vanas & inutiles. — In summa, hanc Corinthiorum in mysteriis philosophantium curiosam & obscuram diligentiam irridet, redarguit, castigat, totâque demum errantes viâ intra lineas ad potiorem fundamentalium investigationem revocat.

Corinthiorum causam videtis : — at videte simul ad homines nostros, in quantum similiter deliquerint, censuræ hujusce rationem transferri posse. Quid enim ? ecquis in theologorum ordine reperitur eloquentiæ popularis quam verbi divini studiosior, qui, quemadmodum Græci, nihil magis quam oratoris præclari laudem affectat, id agens unice ut omni dicendi artificio pravæ audientium libidini & fastidiis satisfaciat, phaleratæ

phaleratæ cujusdam dictionis artifex & ostensor, simplicitatis vero apostolicæ contemptor, — qui eo præcipue consilio sacram paginam perscrutatur, vexatque ut inde aliquam acuminis critici exercitandi materiem expromat, — vel illius testimonia sibi in subsidium adhibet, non tam ad aliqua religionis Christianæ dogmata stabilienda, quām ad orationis dignitatem & ornatum ; neque demum alio habet in loco, quam ut idonea laudis instrumenta, & ambitionis suæ vehiculum ? — Ecquis porro in philosophiæ humanæ studiis ita versatus fuerit, ut divina prorsus neglexerit ? ita supra vulgus sapere ausus, ut hypotheses novas & paradoxa quædam jactitare maluerit, quam majorum vestigia sequi, & in notioribus atque fundamentalibus subsistere — subtilitates metaphysicas potius quam veritates evangelicas quærere — ita in omni re demonstrationibus suis confidere, ut in Christiana religione mysteria agnoscat nulla — ita de moralibus disputare, ut fidei Christianæ nec locum, nec materiem relinquat ullam — ita demum rationi suæ omnia tribuere, ut auctoritati divinæ eatenus reverentia derogetur ? — Ecquis demum, indagator male curiosus, (quæ ad veram nominis Christiani sapientiam propius spectant omis- sis) των κρυπτῶν αποκαλυψιν, rerumque inexplicabiliū explicationem attentat — Ecquis de mundo

mando invisibili, spirituali, conjecturas & problemata agitare gaudet, $\pi\omega\varsigma\;vex\varsigma\;e\gamma\epsilon\pi\sigma\tau\alpha\iota$; — $\pi\omega\varsigma\;de\;\sigma\omega\mu\alpha\iota\;e\pi\chi\sigma\tau\alpha\iota$; — de Christi ad inferos descensu, sive incerta, sive probabilia statuere — quid ibi rerum agitur explorare? — de mortuorum statu; qualis ille? an profundior $\epsilon\pi\;a\pi\alpha\omega\theta\eta\pi\alpha\iota$ somnus? an cum aliquo miseriарum vel felicitatis sensu, aut præsensione conjunctus? Qui hæc & similia ingenii lascivientis phantasma sectatur, in regione tenebricosa cælitus immissi luminis ductu destitutus, mirarer sane, si non de via erret & labatur. Ut autem repeatantur omnia — Si qui in ecclesia extiterint hujusmodi Doctores, ita in argutiis hisce *extrafundamentalibus* versati, intelligent profecto censuram à Paulo allatam ad se pertinere, seque eodem, quod ille Corinthiis objecit, levitatis, arrogantiæ, ambitionis, & impietatis crimine teneri.

Quin & alia in hoc genere exempla libet breviter perstringere.

Video extitisse novos quosdam Hebraicorum interpres, — sapientiæ certe abnormis autores, — homines ingenii satis audacis codicem sacrum vexare, & è quolibet quidlibet educere; — callidos vocabulorum & syllabarum contortores; — criticos eosdem mire perspicaces, qui in scirpo nodum quærunt, in simplicitate quavis allegoriam;

riam ; per paradoxa ad orthodoxiæ famam contendunt ; novo certe armorum genere religionis defensionem parant ; vereor ut nihil impetrent qui omnia sibi credi postulant. Mira profectò est hominum arrogantia ; soli per se sapiunt : in historia mosaica philosophiæ encyclopædiam universam perspiciunt ; de syllabis philosophantur ; è nominibus ipsis argutias quasdam explicantur ; è descriptionibus quibuscunque allegoricas fidei mysteria eliciunt, & emblemata quovis historico certum aliquod dogmatum Christianorum systema designari arbitrantur. In summa, id agunt ut ingenii sui lusibus licentia quædam indulgeatur ; & in hoc sane satis sibi placent, nova quædam & inaudita proferre ausi, nihilque tam veriti, quam ne aliqua de re dubitare videantur.

Est & aliud hominum genus, qui pietatis primævæ & orthodoxiæ purioris speciem sibi prætendunt, qui, præter quam imbellicitas humana fert, virtutis perfectæ laudem, imo penè dixeram, opera quædam supererogationis exigere videntur — qui pro Pharisaica quadam arrogantia se omnium rerum primos esse volunt, legisque divinæ interpres fidissimos, alios autem omnes, uti publicanos & peccatores, præ se contemnunt, reprobantque — qui charismata, nescio quæ, singularia jactitant, atque aliam porro, quam quæ in

in Evangelio exhibetur, *Regenerationis* speciem affingunt, atque impulsus divini efficaciam ita prædicant, ut *spiritualia* quodammodo ad *sen-sum* revocare videantur. Iidem rostra passim invadunt, non tam θεοδιδακτοι quam αυτοδιδακτοι & αυτοκελεστοι, Theologiæ cujusdam *mysticæ* præ-cones; atque adeo de prædestinatione, justifica-tione, regeneratione, similibusque doctrinæ re-conditioris acroamatibus non sine plausu nova quædam & mirifica fabulantur. Tum rei no-vitas, tum oratorum arrogantia vulgi aures ani-mosque suspensos tenet & attonitos: stupor pa-rit admirationem; & ex novo hoc aucupio quæs-tus est uberrimus. Sed interim, hæc theologia mystica cui bono sit? & quorsum tendat oratio non intellecta? nihil sane video quod ad οικοδο-μην — ad fidem, moresque informandos confe-rat: imo autem vereor potius ne accenseri de-beat inter illa δυσνοητα, οι αμαθεις και ασημειοι σπελλοις την ιδιαν αυτων απωλειαν.

Sentio equidem & hos & illos, qui supra-notantur, à fundamento posito neutiquam dis-cedere; imo vero fidem Christianam constanter tueri velle. Quid igitur hac in parte video re-prehendendum? hominum arrogantiam, & am-bitionem pravam, qui sapientia ita abundant sua, ut admonitionis hujus apostolicæ, *εκαστος δε βλεπετω πως εποικοδομει*, neutiquam meminerint:

temerarii opifices, qui nihil magis curant quam ut aliquid *novi* moliantur ; aliquid huic fundamento astruant, & quidem aliquid singulare, & de suo, quod sibi suisque placeat : de *materiæ* delectu interim parum solliciti, an solida fuerit & pretiosa, & fundamento consentanea, an vero fragilis, vitiosa & evanida : *ξυλα, χορτος, καλαμη.*

Sed quid domestica hæc & leviora commemo, dum alia in parte impiarum omni in genere pietatum exempla video atrociora ? dum ante oculos mihi obversatur *Ecclesia Romana*, illa corruptelarum inventrix, faatrix, fraudumque in religione omnigenarum artifex soler-tissima, in architectura theologica quidlibet audax aggredi ! Quid enim ? Profecto illa non tantum *ξυλα, χορτον, καλαμην* — materiem non ineptam modo & inutilem, sed etiam pravam damnosamque intulit, dogmata nova planè & inaudita, sapientiæ humanæ figmenta, in simplicitatis Christianæ opprobrium, & ædificii illius apostolici detrimentum. Qualis enim excrevit illa superstitionum plusquam Pharisaicarum structura, jamdiu magnitudine laborans sua, & quasi propiorem minitans ruinam ? Videre videor nulla pristinæ constructionis Apostolicæ vestigia, sed dogmatum farraginem novam & & sistema quoddam extrafundamentale, imò deformata omnia & inversa, ornamentorum ap- paratu

paratu incongruo dehonestata, subsidiisque ipsi
labefactata; ita ut si primævi sæculi Patrum ali-
quis Romam hodie inviseret hospes, næ ille mi-
rans & indignans in tanta religionum ostentatio-
ne adhuc Christianam desideraret; neque sane
Paulus ipse in hac tanta rerum mutatione operis
sui Ichnographiam agnoscere posset.

Mihi quidem hanc orationis viam ingresso imprimis in animo fuit novos hosce theologiæ fabricatores *Pontificios* in jus vocare, ad autoritatis non humanæ sed divinæ tribunal inquisitorum vocatos fistere, — corruptelas, quas quidem innumeræ alias ex aliis sine more, sine fine, succrescentes invexerunt, excutere, — immanem illam superstitionum, quas astruxerunt, fabricam, & quodcumque demum ad *ξυλα, χορτα, καλαμην* est referendum — et insuper, quod est longè atrocius, & à veritate evangelica maximè alienum, *duodecim articulorum*, quos, ex Concilii Tridentini Decreto, symbolo Nicæno Pontifex Romanus *Pius quartus* furtim subnexos astruxit, breve examen instituere — et, prout argumenti ratio admonet, de singulis judicium ferre Christiana quadam moderatione temperatum, ita ut à nobis statuatur salutis æternæ in ecclesia Romana non quidem desperatio absoluta, sed discriumen anceps, sed periculum tantum non ine-

luctabile, & tanquam ex incendio difficilis eva-
sio; αυτος δε σωζεται, οτως δε, ως ολα τωρος.

Sed cum materiem mihi opinanti vel inopi-
nanti jam supra modum excreuisse viderim, id,
quod operosum nimiſ & fere infinitum videtur,
in præsens omitto; satis habens, si mihi senten-
tiarum explicatio brevis instituta aliquando ab-
solvatur; & deinceps ad usus theologicos Ap-
PLICATIO deducatur.

Εκας το. εργον Φανερον γενησεται: examen scili-
cet accuratissimum instituetur; & quidem ad-
monitioni apostolicæ vim & efficaciam addit u-
beriorem exitus hujusce formidandi præsensio.
Cavebit profecto ille ως εποικοδομει, qui struc-
turæ cujuslibet rationem à se aliquando esse red-
dendam intelligit, nec apud judicem καρδιαγνωσην
ullum fraudi aut dissimulationi dari posse locum:
Christo ipso attestante, ουδεν γαρ εσι χρυπτον, ου
Φανερον γενησεται, οδε αποκρυφεν, ου & γνωσηται,
και εις Φανερον ελθη.

Η γαρ ημερα δηλωσει qualem vero in specie
illam esse dicam? cautius sane hac de re sta-
tuendum esse admonent iterata sacræ paginæ tes-
timonia: τερι ημερας εκεινης και ωρας οδειν.
Atque adeo imprimis est notandum in textu
Græco τη ημερα simpliciter efferri: ab interpre-
te vero Latino subjici το Domini nempe εξηγη-
κως. quare

Primo,

Primo, Sententia intelligi potest sensu indefinito, ita ut nec ad diem hanc vel illam specialiter, κατ' εξοχην referatur; scilicet longa dies, veritatis parens, παντα δηλωσει: quæ nox occulta, eadem prodit & illustrat dies; hoc enim fibi proprium habet. — Interim haud inferior quin tempore aliquo opportuno per verbi divini applicationem extraordinariam manifestatio hujusmodi effici potuerit; qualis religionis nostræ reformatæ autoribus contigisse videbatur, & à falsis vera secernens errores dispulit inveteratos, & veritatem evangelicam quasi renatam confirmavit; quippe δικηγορενος αχρι μερισμα ψυχης τε και πνευματος, και κριτικος ενθυμησεων και εννοιων καρδιας.

Hebr. IV. 12.

Secundo, Sensu quodam definito intelligi potest sententia, ita ut certum aliquem diem præstitutum designet, quem innuere videtur τοιη præfixa, velut κατ' εξοχην, η ημερα, nempe *dies ILLA* qualiscunque demum fuerit; & *dupliciter*. quidem *illa* sumitur, sive denotans *judicium speciale*, atque adeo certis de causis ad certos homines pertinet, ut dies illa excidii Hierosolymitani, quæ Judæos quasi in *judicium adductos* damnavit, Christique vaticinium adimplevit — sive demum *judicii generalis* supremi diem, quæ quidem εμφατικως appellatur *dies Domini*, quippe Christi judicis adventum significans: hoc ipsum in

in hac ad Corinthios epistola à Paulo sæpe notatum videmus: sic enim ille de manifestatione per Christi examen elicita, ὁς Φωτισει τὰ κρυπτὰ τὰ σκοτύς, καὶ Φανερωσει τὰς βλαστὰς τῶν καρδιῶν, καὶ τότε οἱ εποίεις ἔκαστα γενησεται απὸ τῶν θεῶν.

Quid autem diei illius tremenda inquisitio patefacere potuerit, animo plane dubio & trepidante præsentimus. Quid est enim quod ignis illius adhibiti tormentum non explorabit, illuminabit, absumet? Nempe οἱ ιμερα δηλωσει ὁ, τι εν τῷρι αποκαλυπτεται, dies manifestum reddet quocunque ignis ille exploratorius revelaverit. Est enim hæc simplex & verior interpretatio, cum ὁ, τι non denotet adverbium causale, sed rem ipsam subiectam — vel τῶν ὁ, τι εν τῷρι αποκαλυπτεται.

Ἐκαστα τῷ εργον οποίον εστι τῷ τῷρι δοκιμασει — Quid de igne hoc statui oportet? dupliciter quidem adhiberi videmus, vel ut instrumentum *pœnarium*, ut ignis ille Gehennæ, vel *explorationis*, qualis ille est argentiorum vel *χρυσοχοῶν* — An vero *materialis*? haud illud sane pro certo affirmaverim: satis erit ad rem nostram si judicii divini per proprietates ab hoc emblemate traductas *ανθρώπαια* admirabilis exhibeat. Tota certè sententia à principio ad finem est *Allegorica*; hoc locutionum genere ut plurimum gaudet Paulus: eodem res redit, si ad *intellectum* aut *sensum* referatur:

feratur: frustra de signo lis movetur, dum de re significata satis constet. — Verum qualisunque fuerit, certe nullo jure à Pontificiis ad *Purgatorium* illum suum detorqueri potest. Instituitur enim *probatio*, non *purgatio*: ad examen omnino omnes vocantur, non ad pœnam temporariam designantur boni. Siccine vero aurum, argentum, & lapides pretiosos ecclesiæ suæ astruunt? — Miremini hominum in hac parte calliditatem, vel impudentiam! Scilicet aliquod sacrae paginæ testimonium requiritur: & hoc sanè in loco ignis ad usos *morales* adhibendi mentionem disertam fieri vident, quam alibi forsan frustra quærunt. Itaque vulgo rudi obtruditur hæc interpretatio speciosa; “omnes etiam bonos esse purgandos, nec ad salutem viam aperiri, nisi *dia* *ωντος*” — ergo datur *purgatorium*. — Verum hos interpres paucis aggredi libet tam fœdè *καπηλευοντας τον λογον*. Videant adeo mecum, particulæ istæ, & quidem *εμφατικως* prolatæ ἔτως, δε, ως, *dia* — quid significant: anne sententiam mutilare oportet, & id ipsum, in quo descriptionis vis continetur, dissimulare prorsus & tollere? At non id patiuntur criticorum leges, prohibet æquitas. Quis demum sanæ mentis interpres non intelligit, dictionem esse plane *metaphoricam*? Atque adeo non rem ipsam denotari, sed *similitudinem*, aut *modum*, proverbialiter,

liter, ὡς δἰα πύρος. O miseros, qui hæc nefciunt! perfidos, qui quæ esse sciunt, vera confiteri nolunt! Profecto longe commodius è carmine *Virgiliano*, (ubi et mysteria Eleusinia exhiberi nonnulli opinantur) Purgatorii sui demonstrationem elicere potuerant. Neque sane quidquam figmento theologico magis convenit, quam fictio illa poetica.

Postremo, notandi restant exitus rei dispare pro diversâ tum opificum solertiâ tum opificii ipsius materie, εἰ τίνος το εργον μενει, ὁ επωκοδομητε, μισθον ληψεται. Ex eo ipso quod το εργον μενει colligere licet, ignem hunc non fore illum *conflagratorium* & universalem, sed potius *exploratorium* illum, & sensu metaphorico judicii divini instrumentum acerrimum. Siquis adeo extiterit σοφος αρχιτεκτων, justæ constructionis artifex, nec nisi quod sanum solidumque fuerit, fundamento quidquam εποικοδομων, erit sane quod, inter incendiorum ruinas, ipse sibi gratuletur incolumis, cum in extremo illo discrimine, & examinis accuratissimi, tanquam ignis suppositi tormento, opus ipsi perduraverit illæsum, firmitate constans sua. Profecto sunt hic sua præmia laudi, μισθον ληψεται — Isthoc quidem ipsa suadet & pollicetur justitiæ divinæ ratio: εκαστος τον ιδιον μισθον ληψεται κατε τον ιδιον κοπον: Paulusque præmiorum præsenfione ipsa exultans

hæc

hæc ad Timotheum, λοιπον αποκειται μοι ο της δικαιοσυνης εφανος, ον αποδωσει μοι ο Κυριος εν εκεινη τη ημερᾳ ο δικαιος κριτης. Hæc recolens erigit se animus, humana major sorte; Deoque judici dum placere studet, populares plausus & opprobria pariter contemnit.

Ει τινος το εργον κατακατετα, ζημια θησεται: In illa nempe judicii die idem ille ignis, qui aliorum virtutes, veluti aurum, solidibus abstensis puriores illustrat, aliorum opera, quæ quidem speciosa & magnifica apparatu ingenti sumptuque construxerunt, absumet prorsus & extinguet. — O frustra suscepitos labores! irritasque ambitionis male collocatae contentiones! O inanis ingenii frustra laudati lusus, fallacemque gratiæ popularis auram! — Adeste jam, quotquot estis, structuræ theologicæ artifices; adeste Commentatores — Critici — Philosophi — Ora- tores — & quicquid est hominum eruditiorum; aliquando tandem φοβηθητε τον Θεον, και δοτε δοζαν αυτω, οτι ηλθεν ορα της κρισεως αυτω: Ad tribunal illud inquisitorium vocati, opera vestra singuli producite examinanda: scilicet έκαστα το εργον οποιον εστι, το πυρ δοκιμασει. At at examinis illius supremi exitum quis non jure perhorrefcat, refugiatque? Quinam vobis in illa die sensus? quæ mens? qualis demum trepidatio?

D

respi-

respicite studiorum omnium fructus. Vah ! quanta de laudum congerie quantillum supereft ! nihil, nisi forsan id ipsum quod minus aestimare videbamini, nempe quæ ad *οικοδομην* unice erat comparata, veritatum evangelicarum *simplicitas* ! Intelligite illa die quicquid est artium humanarum, velut in auras fumum, & uti *σκιας οντος* evanescere, divinæ vero sapientiæ monumenta incorrupta & inviolata perfstare. Quam juvabit ea omnia, quæ studio elaborastis maximo, protinus dediscere ! imo vero *ξυλα, χορτον, καλαμην*, scripta vestra speciosa & inutilia, ultro comburenda adducere, & jactura tali salutem vestram redimere ! &, quod à Græcis ad Christianam fidem in Epheso conversis factum legimus, id vobis documenti loco apponere — *ικανος δε των περιεργα πραζαντων σωενεγκαντες τας βιβλιας κατεκαιον ενωπιον παντων, και σωενηφρισαν τας τιμας αυτων και ευρον αργυρις μυριαδας πεντε.*

De explicatione jam satis multa — supereft applicatio ad usus speciales deducenda : & illa quidem brevior fortasse quam quæ pro instituto nostro aut rei dignitate erat expectanda, tum ut minus tædii auribus five lassatis five fastidiosis afferam, tum etiam ne de matière recondita fuisse liberiusque disputans aliqua de meo, *ξυλα, χορτον, καλαμην*, astruere videar.

Intelligite

Intelligite adeo verba hæc, quæ explicanda suscepseram, non ad Populum sed ad Clerum, ad systematum Theologicorum Architectos, unice pertinere. Doctores quosdam in Ecclesia Corinthiaca ingenio abusos suo hæc Pauli censura perstringit: adeoque admonitionis Apostolicæ ratio ad omnes, quotquot in hoc *εκκοδομητικ* ecclesiasticæ opere versantur, theologos pariter transferri potest: sc. *εκάστος βλεπετω τως εποικοδομητικ* caveant singuli nequid incongruum, nequid à fundamento posito alienum astruant. Adeste animis, Theologi, respicite imprimis fundatum illud vestrum quale fit, quam late pateat, quid recipiat respuatque. Ne divinis humana commisceantur, rei ipsius ratio dehortatur, prohibet Pudor & Reverentia; videte demum quam plane indignum fuerit homine liberali & Christiano pro libidine sacris profana ingerere, in re feria nugari, & in Religione non religiose philosophari. Ne vero hoc quicquid est admonitionis frustra inculcari videatur, animadvertisite porro incitamenta quædam subjici, & ea quidem non levia, quibus in hanc vel illam partem affectus humani moveri solent. Notantur enim rei exitus diversi: hinc proponitur præmiorum certa spes, illinc damni irreparabilis periculum. ο μεν μισθον ληψεται, ο δε ζημιαθησεται. Est profecto

fecto justitiae divinæ proprium, ut pro meritorum
 ratione κατὰ τὸν ὑδίον κόπον unicuique merces
 tribuatur. At videte qualis ille labor & quale
 præmium; non inanis ille & sterilis labor in in-
 genii procacis lusibus, in artium politicarum, in
 Eloquentiæ & Philosophiæ humanæ studiis unice
 versatus: sed in verbi divini & sapientiæ cœlestis
 investigatione ita conformatus, ut ad ambitionem
 & libidinem privatam nihil, sed omnia ad Eccle-
 siæ οἰκοδομὴν Deique gloriam referat. Intelligite
 veræ sapientiæ hanc esse laudem propriam σοφι-
 σταὶ εἰς ζωὴν αἰωνίον διὰ πίστεως τῆς εν Ἰησοῦ Χριστῷ
 cætera vero omnia nomine hoc honesto prorsus
 indigna. Quid enim homini profuerit universam
 encyclopædiam animo complecti potuisse, cum
 interea quæ ad animæ salutem æternam per-
 nent omnino neglexerit? η τις δώσει αὐτῷ πρωτόποσ
 ανταλλαγμα τῆς ζωῆς αὐτῷ; Quale vero isthuc
 præmium? haud certe fragile istud & caducum;
 non corona olympica illa laurea, quæ capiti ho-
 norato protinus immoritur marcida: non præ-
 conii laus illa, quam popularis auræ afflatus,
 qui modo impertiit, idem corrumpit dissipat-
 que; sed stabile quiddam solidumque, pretio &
 dignitate inæstimabile, diuturnitate æternum —
 ἀ οὐθαλμὸς γε εἰδε, καὶ γε γε γηγεσε, καὶ ὑπὸ καρ-
 διαν αὐτῷ πρωτόποσ γε αὐτῷ, ἀ ετομασεν ἀ Θεος τοις α-

γαπωσιν αυτον. Ex altera vero parte, videte damnum, quo quidem homini laudis cupido & ambitione gravius fere nullum inferri potest. Καιρδιαγνωσης judex examen instituit, jus dicit irrevocabile — quæ illa trepidatio? quæ rerum vicissitudo? en ille, quem forsan admirabantur omnes Eloquentiæ, eruditionis, & scriptorum gloria florentem, damnatus illico prodit, capitis minor, famæ vix superstes suæ. Qualis tum indignatio subit & Pudor & Pœnitentia, cum senserit laborem sibi omnem irritum periisse, magno conatu se nihil aliud quam magnas nugas egisse, nihil aliud struxisse quam ξυλα, χορτον, καλαμην — stipulas leves, illa ventorum ludibria aut flamarum pabula? λεγεις οτι αλλοσιος ειμι και τεπλατηνα, και οδενος χρειαν εχω, και ουκ οιδας οτι συ ει ο ταλαιπωρος, και ελεενος, και πιωχος, και τυφλος, και γυμνος.

Postremo ad vos omnes, quotquot Theologiae studio nomen dedistis, Parænesis hæc Apostolica præcipue spectat, ut in omni opere vestro non tam hominum quam Dei judicia respiciatis, rationis aliquando à vobis reddendæ memores. Et quoniam in hac Architectura theologica ita versari contigit ut aliquid continuo sit astruen-
dum, Βλεπετω εκαστος τως εποικοδομης, & materiæ delectum & constructionis modum sedulo ex-
ploratum

ploratum habeat & perspectum: interea funda-
mentum ipsum oculo intueatur irretorto, ὃς εἶνι
Ιησος Χριστος. En finem supremum, ad quem
omnia referantur! quamobrem studiorum om-
nium ratio ita componi debet, ut quicquid est
Eloquentiae & Philosophiae id omne in Religio-
nis Christianae subsidium sive famulitium adhi-
beatur, quicquid est ingenii, non ad ostentatio-
nem aut ambitionem privatam sed ad populi
utilitatem & οἰκοδομὴν conferatur. Οὐ γὰρ εἰπεῖς
χηρυστομένοι αλλα τοι Ιησον Χριστον Κυριον εἰπεῖς δι-
δύλως υμῶν δία Ιησον.

F : I N I S.

i
s
A